

DOI: 10.61718/crp34.01
УДК 330.1:656.1

Шевченко Інна Юріївна
Доктор економічних наук, професор
ORCID: 0000-0003-0758-9244
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

У статті на підставі аналізу еволюції дефініції категорії «державно-приватне партнерство» в науковій періодиці України 2010-2025 рр. та з урахуванням особливостей функціонування автотранспортного комплексу, визначено сутнісну характеристику державно-приватного партнерства на автомобільному транспорті. Ключові слова: державно-приватне партнерство, автотранспорт.

Соціально-економічна криза та воєнний стан в Україні поставили в складне становище вітчизняні суб'єкти господарювання, серед яких особливо слід виділити підприємства автомобільного транспорту. З одного боку, підприємства автомобільного транспорту вимушені гнучко реагувати на постійну зміну ринкової кон'юнктури й адаптуватися до мінливої інфраструктурної ситуації, а, з іншого боку, з початком повномасштабного вторгнення суттєво зросла стратегічна важливість автотранспортного комплексу. Враховуючи комплексність проблем підгалузі автомобільного транспорту та стратегічну важливість її сталого розвитку в Україні, особливої актуальної набуває інтеграція зусиль корпоративного та державного секторів в частині забезпечення ефективного функціонування автоперевізників, тобто державно-приватного партнерства на автомобільному транспорті.

Попри широку популярність тематики державно-приватного партнерства серед наукової спільноти, слід відмітити брак досліджень, які були б присвячені саме державно-приватному партнерству на автомобільному транспорті.

Первісним етапом дослідження будь-якого явища є надання йому сутнісної характеристики. Відповідно, метою даного дослідження є надання сутнісної характеристики державно-приватному партнерству на автомобільному транспорті як категорії.

У якості методологічної бази дослідження використаємо метод аналізу та синтезу, метод індукції та дедукції, системний підхід, порівняльний аналіз, монографічний метод, історичний метод, метод аналогії, метод узагальнення.

У якості інформаційної бази використаємо наукові праці вітчизняних вчених, висвітлені у науковій періодиці України в період 2010-2025 рр.

Н. Бондар вбачає сутність державно-приватного партнерства у «будь-яких формах взаємодії держави та приватного капіталу, що передбачають передачу з боку держави певних повноважень з проектування, будівництва, управління та фінансування приватному бізнесу на основі укладених типових контрактів (договорів) для реалізації суспільно значущих проєктів, а також розподіл пов'язаних із ними ризиків та очікуваних прибутків» [1]. У даному визначенні головним чином наголошується на тимчасовому делегуванні державою частини повноважень приватному бізнесу для реалізації проєктів.

К. Павлюк і С. Павлюк вважають, що державно-приватне партнерство доцільно розглядати як «конструктивне співробітництво держави, суб'єктів підприємницької діяльності і громадянських інститутів в економічній, політичній, соціальній, гуманітарній та інших сферах суспільної діяльності для реалізації суспільно значимих проєктів на засадах пріоритетності інтересів держави, її політичної підтримки, консолідації ресурсів сторін, ефективного розподілу ризиків між ними, рівноправності і прозорості відносин для забезпечення поступального розвитку суспільства» [2]. Представлена дефініція також містить вказання на державно-приватне партнерство як прогресивну форму взаємодії учасників при реалізації суспільно значимих проєктів, проте додатково акцентує увагу на рівноправності стейкхолдерів в особі держави, суб'єктів підприємництва та громадянських інститутів.

А. Крисак пропонує розуміти під поняттям «державно-приватне партнерство» систему відносин між державою та приватними суб'єктами господарювання для взаємовигідної співпраці у складі інтегрованих структур з метою реалізації комерційних і некомерційних проєктів у сфері спільного створення нових та

модернізації наявних організаційно-виробничих товариств [3]. У даному баченні, на відміну від попередніх дефініцій, більш явно робиться акцент на можливому комерційному ефекті державно-приватного партнерства.

В. Гарбариніна розуміє державно-приватне партнерство як «комплекс правових, організаційно-економічних, інституціональних та фінансових механізмів, які забезпечують взаємодію державного та приватного секторів з метою активізації та поширення інноваційно-інвестиційних процесів в країні та покращення надання суспільно важливих послуг для населення» [4]. У даному визначенні, на відміну від попередніх дефініцій, явно не зазначається на тимчасовості державно-приватного партнерства задля реалізації проєктної діяльності, проте вказується на сприянні державно-приватного партнерства поширенню інноваційно-інвестиційних процесів.

І. Волощук розуміє державно-приватне партнерство як «довгострокову угоду між приватною та державною стороною для забезпечення населення активом або послугою, за якою державна сторона поділяє визначені угодою ризики та винагороду із приватним партнером» [5]. Дане визначення містить акцент на юридичних аспектах оформлення державно-приватного партнерства у вигляді угоди (договору, контракту) та на довгостроковості партнерських взаємовідносин між приватним і державним учасниками.

М. Солодаренко надає таку дефініцію державно-приватному партнерству: «юридично оформлене, добровільне та взаємовигідне співробітництво між державою, органами місцевого самоврядування та приватним бізнесом, під час якого відбувається об'єднання ресурсів та інтересів сторін, розподіл у визначених пропорціях прав, обов'язків, результатів та ризиків з метою ефективної реалізації інвестиційних проєктів та вирішення проблем соціально-економічного розвитку відповідно до інтересів громадянського суспільства» [6]. У даному визначенні, як і в попередніх дефініціях, зазначається на проєктній природі та юридичному оформленню державно-приватного партнерства, проте окремо виділяються органи місцевого самоврядування як учасники партнерських відносин.

В. Куденчук є автором наступного визначення: «державно-приватне партнерство – це законодавчо врегульоване співробітництво між державою, органами місцевого самоврядування та приватними структурами щодо реалізації довгострокових соціально-економічних проєктів та включає в себе розподіл ризиків, відповідальності та винагород» [7], яке в цілому відповідає класичному баченню державно-приватного партнерства, окремі елементи якого мали відображення в попередніх розглянутих дефініціях.

В. Лісничка зазначає, що державно-приватне партнерство – це юридично-оформлена система економічних відносин, що відображають взаємовигідну взаємодію державної та приватної власності з метою прибуткового її використання за рахунок мінімізації ризиків діяльності та ефективного використання всіх наявних ресурсів для задоволення суспільних потреб, у рамках якої реалізуються суспільно-значущі проєкти або заходи з використанням державного майна, заснована на розподілі між сторонами повноважень, ризиків, фінансових витрат і відповідальності, з метою підвищення ефективності виконання державою своїх функцій, що здійснюється на основі договору, предметом якого є відновлення інфраструктури, будівництво та експлуатація нових соціальних об'єктів [8]. У даному визначенні додатково виділяються пріоритетні напрямки реалізації проєктів на засадах державно-приватного партнерства, як-от відновлення інфраструктури, будівництво та експлуатація нових соціальних об'єктів.

Л. Богдан пропонує розуміти державно-приватне партнерство як «юридично узаконену, організаційно вибудовану систему відносин між державою та бізнесом з метою здійснення спільних проєктів на взаємовигідних умовах; юридично закріплений спеціальною угодою механізм спільної діяльності публічного та приватного партнера, основною метою якого є підвищення якості та доступності публічних товарів, робіт та послуг за допомогою залучення приватного фінансування та використання приватного інтелектуального та управлінського досвіду, основними ознаками якого є довгостроковість, справедливий розподіл ризиків, поєднання різних (матеріальних та нематеріальних) ресурсів партнерів та економічна ефективність» [9]. Дана дефініція вирізняється вказанням на підвищення якості та доступності публічних товарів, робіт та послуг як результат державно-приватного партнерства.

Аналіз представлених вище визначень категорії «державно-приватне партнерство» є підставою для надання наступної дефініції з урахуванням особливостей функціонування автотранспортного комплексу: «державно-приватне партнерство на автомобільному транспорті – це довгострокова, добровільна, взаємовигідна співпраця держави, органів місцевого самоврядування, суб'єктів підприємницької діяльності і громадянських інститутів, яка юридично ґрунтується на чинному законодавстві та угодах (договорах, контрактах), зокрема в частині реалізації соціально-економічних, інноваційно-інвестиційних, екологічних і інших суспільно значущих проєктів в підгалузі автомобільного транспорту, та передбачає консолідацію матеріальних і нематеріальних ресурсів учасників, справедливий розподіл між ними прав, обов'язків,

повноважень, ризиків, відповідальності й отримуваних ефектів з метою забезпечення якості та доступності послуг із перевезення вантажів і пасажирів автомобільним транспортом, досягнення в перспективі сталого розвитку автотранспортного комплексу».

У даному визначенні враховано такі виявлені під час дослідження ознаки державно-приватного партнерства як довгостроковість, добровільність, взаємовигідність, полісуб'єктність, юридична регламентованість, проєктність, полівекторність, суспільна значущість, консолідованість, справедливість, поліефектність, стратегічність.

Перспективи подальших досліджень складає огляд кращих зарубіжних і вітчизняних практик державно-приватного партнерства на автомобільному транспорті.

1. Бондар Н. М. Державно-приватне партнерство: сутність та принципи. *Вісник Національного транспортного університету*. 2010. № 21(1). С. 232-237.
2. Павлюк К. В., Павлюк С. М. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2010. Вип. 17. С. 10-19.
3. Крисак А. І. Сутність корпоратизації та державно-приватного партнерства в розвитку земельних відносин. *Збалансоване природокористування*. 2013. № 1. С. 62-69.
4. Гарбариніна В. Ю. Сутність і принципи впровадження державно-приватного партнерства в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. № 2. С. 43-49.
5. Волощук І. В. Дослідження сутності державно-приватного партнерства та передумов його впровадження в Україні. *Економіка і організація управління*. 2014. Вип. 3-4. С. 51-55.
6. Солодаренко М. Сутнісно-теоретичні підходи до розуміння категорії державно-приватне партнерство. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2015. № 3. С. 156-172.
7. Куденчук В. Г. Теоретичні аспекти та сутність державно-приватного партнерства в Україні. *Молодий вчений*. 2015. № 5(1). С. 166-170.
8. Лісничак В. М. Сутність державно-приватного партнерства в публічному управлінні: теоретичний аспект. *Менеджер*. 2018. № 3. С. 100-109.
9. Богдан Л. С. Поняття та сутність державно-приватного партнерства: цивільно-правовий аспект. *Актуальні проблеми правознавства*. 2025. Вип. 2. С. 133-138.